

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13.03.2003, sp. zn. 7 Tdo 271/2003, ECLI:CZ:NS:2003:7.TDO.271.2003.1

Číslo: 56/2003

Právní věta:

Při vypořádání společného jmění manželů, z nichž jeden je dlužníkem třetí osoby, musí být zachována rovnováha mezi zájmy druhého manžela a právy věřitelů, která podle § 150 odst. 2 občanského zákoníku nesmí být dohodou manželů dotčena. Pokud je tato rovnováha podstatným způsobem narušena takovou dohodou o vypořádání společného jmění manželů, která nápadně, jednostranně a z hlediska zásad stanovených v § 149 odst. 2, 3 občanského zákoníku neodůvodněně znevýhodní toho z manželů, který je dlužníkem třetí osoby, budou tím naplněny znaky trestného činu poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a) tr. zák. V takovém případě lze považovat uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů za zcizení části majetku dlužníka.

Uvedený závěr ovšem platí jen za předpokladu, že uzavření takové dohody se týká věcí nebo jiných majetkových hodnot, které jsou způsobilé k tomu, aby se z nich věřitel reálně uspokojil. Jestliže věřitel z nich nemůže být uspokojen, a to ani exekucí, pak ani nemůže být jejich zcizení příčinou toho, že uspokojení věřitele je i jen částečně zmařeno.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 13.03.2003

Spisová značka: 7 Tdo 271/2003

Číslo rozhodnutí: 56

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Poškozování věřitele

Předpisy: § 256 odst. 1 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání obviněného J. M. proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 4 To 135/2002, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Novém Jičíně pod sp. zn. 5 T 50/2001 zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě i rozsudek Okresního soudu v Novém Jičíně. Okresnímu soudu v Novém Jičíně přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu pojednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Okresního soudu v Novém Jičíně ze dne 15. 10. 2001, sp. zn. 5 T 50/2001, byl obviněný J. M. uznán vinným trestným činem poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a) tr. zák. a odsouzen podle § 256 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody na čtyři měsíce, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 písm. a) tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu stanovenou podle § 59 odst. 1 tr. zák. na osmáct měsíců. V dalším bylo rozhodnuto o uplatněných nárocích na náhradu škody tak, že podle § 229 odst. 1 tr. ř. byly čtyři poškozené obchodní společnosti s těmito nároky odkázány na řízení ve věcech občanskoprávních.

Podle zjištění Okresního soudu v Novém Jičíně se obviněný dopustil trestného činu skutkem spočívajícím v podstatě v tom, že dne 30. 11. 1999 uzavřel se svou manželkou dohodu o vypořádání společného jmění manželů, kterou přenechal do výlučného vlastnictví manželky veškeré movité věci patřící do jejich společného jmění, mimo jiné i 14 věcí v hodnotě 90 000 Kč, přičemž si byl vědom, že ze své podnikatelské činnosti má splatné závazky vůči 18 obchodním společnostem v celkové výši 9 875 419,30 Kč, a hodnota jeho nemovitého a movitého majetku, ze kterého se mohly tyto obchodní společnosti uspokojit, činila 1 426 050 Kč a okolo 61 000 Kč. Z toho Okresní soud v Novém Jičíně dovodil, že uvedené obchodní společnosti se nemohly řádně uspokojit z dalšího majetku a že tedy obviněný způsobil celkovou škodu ve výši nejméně 90 000 Kč.

Proti rozsudku Okresního soudu v Novém Jičíně podal obviněný odvolání, které bylo usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 24. 4. 2002, sp. zn. 4 To 135/2002, zamítnuto podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné.

Obviněný podal prostřednictvím obhájce v zákonné lhůtě dovolání proti usnesení Krajského soudu v Ostravě, a to v plném rozsahu. Dovolání podal z důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Namítl, že znaky trestného činu, jímž byl uznán vinným, nenaplnil po stránce formální ani po stránce materiální. Vytkl, že soudy vyložily dohodu o vypořádání společného jmění v rozporu s jejím obsahem a že proto chybně dovodily, že v důsledku této dohody se hodnota jeho majetku snížila o 90 000 Kč. Vyjádřil názor, že uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů nelze podřadit pod žádnou variantu zákonných znaků trestného činu poškozování věřitele. Poukázal na to, že dohoda o vypořádání společného jmění manželů nevedla k tomu, že by zmařil uspokojení svých věřitelů. Navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení a aby přikázal Krajskému soudu v Ostravě nové projednání a rozhodnutí věci nebo ve věci sám rozhodl.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 265i odst. 3 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že dovolání je důvodné.

Trestného činu poškozování věřitele podle § 256 odst. 1 písm. a) tr. zák. se dopustí ten, kdo i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní část svého majetku.

V posuzovaném případě soudy považovaly za naplněné ty znaky uvedeného trestného činu, které spočívají v tom, že pachatel částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že zcizí část svého majetku.

Z hlediska rozhodnutí soudů a podaného dovolání je spornou otázkou především to, zda za zcizení části majetku pachatele je možné považovat uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů, na podkladě které se věci spadající do společného jmění manželů stanou výlučným vlastnictvím manželky pachatele. Nejvyšší soud souhlasí s oběma soudy v tom, že zásadně to možné je, avšak pouze za určitých podmínek, jejichž splnění v přezkoumávané věci je nejasné.

Podle § 145 odst. 1 obč. zák. majetek, který tvoří společné jmění manželů, užívají a udržují oba manželé společně. Z tohoto pojetí obsahu institutu společného jmění manželů je zřejmé, že oba

manželé mají vlastnické právo k celé věci patřící do jejich společného jmění.

Podle § 149 odst. 2 obč. zák. se při vypořádání společného jmění manželů vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich společného jmění jsou stejné. Podle citovaného ustanovení každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Podle uvedeného ustanovení se stejně tak vychází z toho, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou povinni manželé splnit rovným dílem. Podle § 149 odst. 3 obč. zák. při vypořádání se přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Podle tohoto ustanovení je při určení míry přičinění třeba vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti. Podle § 150 odst. 2 obč. zák. práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena. Z obsahu a smyslu těchto ustanovení i z jejich vzájemné souvislosti vyplývá, že při vypořádání společného jmění manželů, z nichž jeden je dlužníkem třetích osob, musí být zachována určitá rovnováha mezi zájmy druhého manžela a zájmy věřitelů. Teprve pokud je tato rovnováha podstatným způsobem narušena takovou dohodou o vypořádání společného jmění manželů, která nápadně, jednostranně a z hlediska zásad stanovených v § 149 odst. 2, 3 obč. zák. neodůvodněně znevýhodní toho z manželů, který je dlužníkem třetích osob, lze uvažovat o spáchání trestného činu poškozování věřitele podle § 156 odst. 1 písm. a) tr. zák. V takovém případě přichází v úvahu považovat uzavření dohody o vypořádání společného jmění manželů za zcizení části majetku dlužníka. Zároveň je třeba mít na zřeteli, že jednání pachatele uvedeného trestného činu musí spočívat ve zcizení věcí, které jsou způsobitelné k tomu, aby se z nich věřitel reálně uspokojil, a to v krajním případě exekucí. Pokud se jednání pachatele týká věcí, z nichž nemůže být věřitel uspokojen ani exekucí, nemůže jejich zcizení být příčinou toho, že uspokojení věřitele je i jen částečně zmařeno.

V posuzovaném případě soudy svůj závěr, že obviněný uzavřením dohody o vypořádání společného jmění manželů zmařil uspokojení svých věřitelů v rozsahu nejméně 90 000 Kč, v podstatě jen mechanicky vyvodily ze zjištění, že dohodou o vypořádání společného jmění manželů obviněný přenechal do výlučného vlastnictví manželky movité věci v uvedené hodnotě. Soudy tyto věci označily za „veškeré movité věci“ a tomuto označení dávaly takový význam, jako by šlo o veškeré movité věci, které až dosud byly předmětem společného jmění manželů. To je ovšem v evidentním rozporu se samotným obsahem uzavřené dohody. V bodě II dohody byl uveden seznam movitých věcí, kterých se vypořádání týká a které byly označeny za „taxativně uvedený majetek tvořící rozsah zaniklého společného jmění“. V bodě III dohody bylo uvedeno, že „veškeré výše uvedené movité věci převezme do svého výhradního vlastnictví I. M.“, čímž zjevně byly míněny movité věci uvedené v bodě II. V bodě IV dohody však bylo uvedeno, že „ostatní movité věci, které nejsou v dohodě uvedeny, jsou ve vlastnictví toho z účastníků, který je ke dni podpisu dohody drží“, což ukazuje na to, že tu byl ještě určitý okruh dalších věcí patřících do společného jmění manželů a že ohledně nich bylo vypořádání provedeno podle toho, který z manželů byl v době uzavření dohody jejich držitelem.

Soudy však dohodu o vypořádání společného jmění manželů neposuzovaly z toho hlediska, jak bylo společné jmění vyprázdáno jako celek a zda při tom byla či nebyla respektována ustanovení § 149 odst. 2, 3 obč. zák. Uvedenou dohodu neposuzovaly z toho hlediska, zda vypořádání společného jmění manželů bylo celkově tak jednostranné, že při něm byla manželka obviněného nápadně a z hlediska ustanovení § 149 odst. 2, 3 obč. zák. neodůvodněně znevýhodněna a že zájmy věřitelů obviněného tím skutečně byly dotčeny.

Kromě toho se soudy nezabývaly ani povahou věcí, ohledně nichž učinily závěr, že jejich přenecháním do výlučného vlastnictví manželky obviněný částečně zmařil uspokojení svých věřitelů. Tyto věci, jak jsou uvedeny v bodě II dohody o vypořádání společného jmění manželů, lze charakterizovat jako kuchyňské a jiné bytové elektrospotřebiče, elektroniku, nábytek, koberce a sportovní potřeby. V této souvislosti soudy vůbec nezkoumaly, zda bylo reálné, aby z těchto věcí byli

věřitelé obviněného uspokojení, a to vzhledem k ustanovení § 322 odst. 1, odst. 2 písm. a) o. s. ř. Z těchto ustanovení, která upravují výkon rozhodnutí (exekuci) prodejem movitých věcí, vyplývá, že z věcí, které jsou ve vlastnictví povinného, se nemůže týkat výkon rozhodnutí těch, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i jiných věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly, přičemž takto je z výkonu rozhodnutí vyloučeno mimo jiné obvyklé vybavení domácnosti.

Podstatou nesprávného hmotně právního posouzení případu, které vyústilo v nesprávné právní posouzení skutku, bylo to, že soudy si náležitě neujasnily, zda a případně v jakém rozsahu bylo vypořádání společného jmění manželů provedeno ve prospěch manželky obviněného v rozporu s ustanoveními § 149 odst. 2, 3 obč. zák., § 150 odst. 2 obč. zák. Jinak řečeno, soudy mohly o spáchání trestného činu poškozování věřitele podle § 156 odst. 1 písm. a) tr. zák. uvažovat jen ve vztahu k věcem, které se při vypořádání staly výlučným vlastnictvím manželky obviněného, ačkoli při respektování citovaných ustanovení se měly stát výlučným vlastnictvím obviněného. Pokud by tímto postupem soudy dospěly k závěru, že tu byl určitý okruh věcí, které obviněný uvažovaným způsobem zcizil, bylo nezbytné, aby z tohoto okruhu ještě vyloučily věci, z nichž se věřitelé nemohli uspokojit vzhledem k ustanovením § 322 odst. 1, odst. 2 písm. a) o. s. ř. Zbývající rozsah věcí pak soudy měly posoudit i z toho hlediska, zda jejich hodnota v poměru k rozsahu dluhů obviněného materiálně představovala tak významný zdroj, že jeho zcizením bylo uspokojení věřitelů skutečně zmařeno, byť jen částečně, v míře odpovídající potřebnému stupni nebezpečnosti činu pro společnost jako materiální podmínky trestnosti (§ 3 odst. 2 tr. zák.).

Protože rozhodnutí soudů neodpovídá zásadám, které Nejvyšší soud vyložil v předcházejících částech tohoto usnesení, byla z podnětu důvodného dovolání obviněného rozhodnutí obou soudů zrušena, včetně dalších obsahově navazujících rozhodnutí, která tím pozbyla podkladu, a Okresnímu soudu v Novém Jičíně bylo přikázáno nové projednání a rozhodnutí věci.